

**O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi
Bobur nomidagi Andijon viloyat axborot-kutubxona markazi
Ilmiy metodika xizmati**

**AXBOROT – KUTUBXONA
FONDLARI:
TUSHUNCHASI, MAQSADI
VA VAZIFALARI**

varaqa

Andijon - 2022

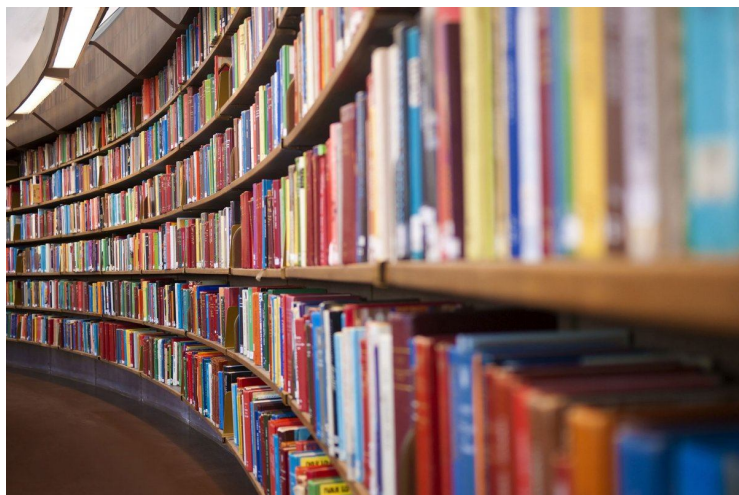
Ma'naviyat jamiyat taraqqiyoti, millat kamoloti va shaxs barkamolligini belgilab beruvchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Chunki ma'naviyat rivojlangandagina jamiyatda iqtisodiy va ijtimoiy – siyosiy barqarorlik vujudga keladi hamda mamlakat va millat taraqqiy etadi. Bu o'z navbatida, shaxsning barkamol rivojlanishi uchun zarur bo'lgan zamin bo'lib xizmat qiladi Buyuk kelajagimizning haqiqiy ma'noda yaratuvchisi hisoblangan yoshlarni yuksak bilimli, zamonaviy texnologiyalarni mukammal egallagan ayni paytda, tarixan tarkib topgan milliy qadriyatlarimizning asl durdonalarini o'zida mujassam etgan barkamol avlodni voyaga yetkazish kutubxonada olib borilayotgan ishlarning o'zagidir. Shunday ekan bugungi kunda respublikamizda axborot kutubxona muassasalari soni ko'payib, turli xil toifadagi foydalanuvchilarning bosma nashrlar va elektron ko'rinishdagi adabiyotlardan foydalanish imkoniyatlari borgan sari ortib bormoqda.

Biz bilamizki kutubxona kitob, jurnal va gazetalarni to'plash, saqlash va ulardan foydalanishni ta'minlovchi madaniy – ma'rifiy va ilmiy - yordamchi muassasa deb hisoblanadi. Kutubxonaga kelib tushgan barcha turdagi nashrlar kutubxona fondini tashkil etadi.

“Fond” so'zi biror narsaning foni, umumiy asosi degan ma'noni bildiruvchi nemischa “der Fond” so'zidan kelib chiqqan. Kutubxonashunoslikda “fond” termini XX asrning 20- yillaridan boshlab ishlatilmoqda. Kutubxona fondi- murakkab tushuncha bo'lib uning asosiy qismini kitoblar tashkil etsada, fond faqat kitoblardangina iborat bo'lmaydi. Kutubxona fondiga kitoblardan tashqari jurnallar, gazetalar, notalar, kartalar, izogafika va boshqa asarlar, shuningdek audiovizual materiallar, elektron hamda e'lon qilinmagan materiallar ham kiradi. Shunday qilib kutubxona fondi – kutubxonaning vazifalari, turi, va sohasiga muvofiq ravishda tanlangan, mazkur kutubxona va boshqa kutubxonalarning kitobxonlari foydalanishi uchun, ularda qiziqish uyg'otib butun davr mobaynida saqlanish uchun mo'ljallangan nashrlarning sistemalashtirilgan to'plamidir. Kutubxonalarning bebaho xazinasini bo'lgan fondlarni shakllantirishda butlash, fondni tashkil etish, hujjatlarni hisobdan

Kutubxonaga kelib tushgan va hisobdan o'tgan resurslar kutubxona fondini tashkil etadi. Fondni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari mavjud. Fondning yaxlitligi, ochiqliligi, doimiy xarakatdaliligi, barqarorligi kabilardir. Foydalanish jarayonida fond o'z-o'zidan tashkil etiladi – ko'p

so`raladigan, kam so'raladigan, foydalanilmaydigan qismlarga bo'linadi. Fondni to'g'ri tashkil etish uni boshqarish jarayoni asosida amalga oshiriladi. Boshqarish butlash va tashkil etishga sifat o'zgarishlari kiritishga sabab bo'ladi.

Axborotlar kutubxona fondining o'zagida - uning juda

qimmatli qismida eng ko'p jamlangan xolda to'planadi va u yerda uzoq vaqt saqlanadi. Fond kitobxon uchun o'z-o'zidan qimmatli emas, balki unda zarur ma'lumotlar to'planganligi uchungina qimmatlidir. Fondning shakllantirilishini muhim xususiyatlaridan yana biri tartibga solinganlik xossasidir. Axborot manbalarini tartibga solish zarurligining sababi shuki, fondni tashkil qiluvchi nashrlar o'z mazmuni jihatidan bir xilda emas, qaysi kitobxonlarga mo'ljallanganligi, turi, yoshi, va boshqa belgilari bilan bir – biriga o'xshamaydi. Fondlarni tartibga solish maqsadida u maxsus ishlab chiqilgan klassifikatsiyalar asosida tabiiy tarkibiy qismlarga yoki nisbatan mustaqil bo'lgan kichik fondlarga bo'linadi.

Biz bilamizki bugungi kunda kutubxona muassasalari fondlariga audio va videomateriallar, elektron disklar va boshqa ma'lumotlar kelib tushmoqda. Barcha noan'anaviy axborot manbalarini (NAM) ham bosma nashrli hujjatlar bilan bir qatorda jamlama va yakka holda hisobga olinadi. NAMning hisob birligi nusxa nomda bo'lib, video va audio –materiallar nusxasi kasseta, magnit disklar - disketa, SD-DVD-disk hisoblanadi. Alohida chiqarilgan kompakt-disk yoki kassetalar bir nomda

va bir nusxada xisobga olinadi. Eskirgan, yoki shikastlangan shuningdek yo'qolgan NAMlar xuddi bosma nashrlar kabi xisobdan chiqariladi.

Kutubxonalarining fondi tashqi manbalardan oladigan elektron resurslari va kutubxonadagi mavjud nashrlarning elektron nusxalari tufayli yanada boyitilmoqda. Nashrlarning elektron nusxalari raqamlashtirish vositasida yaratiladi. Raqamlashtirish birinchi navbatda ko'p so'raladigan yagona nusxadagi kitoblardan boshlanadi. Bosma nashrlarni raqamlashtirishda skanerdan foydalaniladi. Bu esa yagona nusxadagi adabiyotlarning “umrini uzaytirishga” va kutubxonaning elektron resurslarini shakllantirishga zamin yaratdi.

Qisqa qilib aytganda axborot-kutubxona fondlarini shakllantirish deganda axborot-kutubxona fondlarini vujudga keltirish, fondning ixtisoslashganligi va foydalanuvchilarning toifalariga qarab, qat'iy ravishda mos keluvchi adabiyotlarni to'xtovsiz kelib turishini ta'minlash, fondga nafaqat madaniy-ma'rifiy adabiyotlar, balki audio-video elektron ko'rinishdagi ma'lumotlar bilan ham to'ldirish tushuniladi. Fondning hamma xarakterli xususiyati uni shakllantirish davrida bunyodga keladi. Fondni shakllantirishdan maqsad uni kutubxonaning vazifalariga moslashtirish, foydalanuvchilarning talab va ehtiyojlarini to'liq qondirishdan iborat. Fondni shakllantirishning bosh qoidasi, muvofiqlash, moslash, mamlakatda nashr etilayotgan ko'plab nashlardan keraklisini tanlab olishni o'rgatadi. Axborot-kutubxona o'zining turi va xiliga, tarmog'iga foydalanuvchi talabi so'rovlariga moslab fondni to'ldirib borishi lozim. Axborot – kutubxona fondlarida shakllangan barcha hujjatlar foydalanuvchilar uchun, xalq uchun avaylab asrab kelinadi. Shuning uchun kutubxonalar ilm - fan zahirasi bo'lgan kitoblarni va boshqa axborot vositalarini saqlovchi va ularni talabgorlarga yetkazib beruvchi muassasa hisoblanadi.

uzuvchi: IMX rahbari Z.Shaxabudinova